

Una ciutat de pòsits

Assaig audiovisual a partir de la interpretació lliure del fons de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Selecció d'imatges, vídeos, muntatge i música en directe: Bilal Dídac P. Lagarriga.

Nit dels Museus, 17 de maig de 2025. 30 minuts. Passis: 19.30, 20.30, 21.30, 22.30 i 23.30 h

Uns 4 milions de fotografies, milers d'elles digitalitzades, es conserven a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB). Quan al gener vaig començar el projecte que calia presentar a la Nit dels Museus del maig, el temps jugava en contra. O potser era al revés? De fet, el temps no juga ni a favor ni en contra, ni tan sols queda clar que sigui únic o lineal. Endinsar-me en l'arxiu era comprovar, en primer lloc, com aquesta flexibilitat del temps, de les seves capes, es posava de manifest en cada fotografia que mirava. No pretenia explicar una història visual de Barcelona, sinó vagarejar per tantes imatges com pogués i seleccionar les que, per alguna raó —no sempre clara— em cridaven l'atenció. De seguida vaig entendre que predominava la documentació de la llarga, variada i convulsa vida social i política de la ciutat. Calia incloure-la? I si era així, de quina manera? Cap imatge és innocent, cap lectura objectiva, això és obvi, però a més aquí hi havia la complexitat d'ajuntar imatges en aparença inconnexes que, pel sol fet d'estar juntes, provocaven una lectura molt diferent que veure-les per separat.

A més volia mostrar els interiors de l'AFB, un lloc poètic, impregnat de silenci que em van captivar gairebé de la mateixa manera que les fotografies. Les finestres amb filtres violetes que deixen passar els crits juganers dels infants que visiten el veí Museu de la Xocolata, contrasten amb els dipòsits de conservació hermètics, monocroms i freds (inevitable pensar en els tanatoris o en una instal·lació de Christian Boltanski). El títol «Una ciutat de pòsits» és indicatiu d'aquest diàleg contingut/continent, on cada instant, memòria i testimoni recollits en les fotografies formen pòsits (culturals, socials, emocionals) que es barregen en el fer de la ciutat. Volia trencar amb la idea d'arxiu com a “final” o passat: el pòsit, allò que s'ha sedimentat al fons per la manca de moviment, s'activa quan es remou i ens interpel·la. Com que després havia de compondre la banda sonora d'aquesta particular pel·lícula muda, vaig estructurar-ho com un relat en sis actes i un epíleg, cadascun dels quals amb una cita relacionada amb el que s'hi tracta.

—Acte I: «Vetllar». Diferents espais de l'AFB i les tasques que s'hi fan. La cita és de Pablo d'Ors: “Rere la quietud de l'arxiu, com rere el silenci que caracteritza les biblioteques, no és infreqüent que bullin les passions artístiques i intel·lectuals més intenses. Potser la vida condensada en els arxius i les biblioteques sigui l'única capaç de transcendir aquest frenesí i vitalitat que sol confondre's amb la vida”.

—Acte II: «Inframón», em centro en dos àlbums que documenten el Montjuïc previ a l'Exposició Universal de 1929, principalment l'enorme pedrera que s'hi va excavar i l'aigua subterrània que va emergir. Em van fer pensar en alguns mites de l'inframón on les ànimes es troben en un lloc molt semblant. I si la pedrera de Montjuïc no només va servir per construir mitja ciutat, sinó que també és aquest espai intermedi? La cita és de Plató, on a La República en parla: “L'ànima, sense tornar enrere, va passar per sota del tron de la Necessitat. Després que van passar també les altres ànimes, van marxar totes cap a la plana de l'Oblit, a través d'una calor terrible i sufocant. La plana estava deserta d'arbres i de tot el que creix de la terra. Arribada la tarda, van acampar a la riba del riu de la Desatenció, les aigües del qual cap recipient pot conservar. Totes les ànimes estaven obligades a beure'n una quantitat i algunes, després de beure, s'oblidaven de tot”.

—Acte III: «Mar de miralls». Sorgeix d'una altra sorpresa: la quantitat de fotografies que hi ha del públic (en un teatre, una sala o a l'aire lliure) mirant a càmera. Sovint són una mena de "fotografies de família" amb desenes o centenars de persones. Vaig recordar la pel·lícula «*Sans Soleil*» de Chris Marker on confessa que el seu professor li deia que evités que la gent mirés directament a la càmera. Quan s'havia aturat la tradició de fer fotografies del públic mirant a la càmera de manera conscient? Alhora vaig pensar que m'agradava la idea de projectar-les: públic mirant públic. La cita és de Simone Weil: "Aquest món és la porta tancada. És una barrera. I, al mateix temps, és el passatge. Dos presoners, en calabossos veïns, que es comuniquen a través de cops contra el mur. El mur és el que els separa, però també el que els permet comunicar-se".

—Acte IV: «Veure viure». Imatges encavalcades de totes les èpoques sobre la gran diversitat d'habitatges. La cita és de Maria Zambrano: "La llum, la no-cosa, anterior a totes les coses que existeixen per ella; la llum és el nostre medi, el medi de la vida humana. Viure humanament és veure i ser vist, és moure's en la invisibilitat".

—Acte V: «Rastre rostre». Se centra en retrats de finals del XIX i principis del XX als diferents estudis fotogràfics de la ciutat. Rostres de totes les edats que, amb la mirada, les fisonomies i els gestos, continuen interpel·lant-nos. També destaco alguns reversos de les fotografies (on els fotògrafs escriuen comentaris o signen). La cita, de Bassam Hajjar, diu així: "Estava absent, no hi era, no em trobava al lloc intermedi, l'intermedi és un lloc com la desatenció, la distracció i l'aïllament, però només estava absent, després dos ulls m'han agafat, ja no sé si era un somni o la vigília, han evidenciat la pols del no-res on em trobava, i la meua absència s'ha diluït".

—Acte VI: «Concatenació». Amb transicions llargues entre les imatges, provoca la superposició de relats. La cita és de Jonas Mekas: "Espero algun dia esdevenir més real... Com podria evitar-ho, vivint en aquesta era de realitat? Com puc romandre en la meua irrealitat? La meua esperança és, algun dia, caminar, fer si més no un pas i dir: Ah, ara ho noto! Camino per aquesta terra i no estic somiant." El contrast és evident, on les imatges oníriques o bucòliques es combinen amb la cruesa de la guerra; el racisme, el colonialisme i el feixisme; el maltractament animal o el feminisme.

—Epíleg: a partir d'una de les primeres fotografies del Parc Güell amb la cita d'Edmond Jabès: "L'instant repeteix, tothora: 'Sé, recordo'. L'eternitat repeteix: 'Ho he oblidat tot'". En total, el treball compila unes 300 fotografies que van des de 1890 a 1990.

Pel que fa a les músiques, volia utilitzar diversos registres, com les gravacions de camp del mateix AFB (so dels refrigeradors dels dipòsits, dels infants jugant a l'exterior), el paisatge sonor de la ciutat, la remescla de «Muntanyes regalades» d'Andreua Fornells enregistrada en un disc de pedra fa cent anys i les meves pròpies composicions minimalistes a partir de la combinació de piano, mbira, melòdica, metalls i electrònica.

Bilal Dídac P. Lagarriga (São Paulo, Brasil, 1976). La seva recerca creativa vincula l'escriptura, la música, la fotografia i el vídeo. Ha publicat 15 llibres d'assaig, poesia i narrativa, centenars d'articles (més de 300 al Diari Ara) i ha traduït 25 llibres de l'anglès i el francès. També ha publicat 10 discs sota el nom Un caddie renversé dans l'herbe o el seu propi. El 2024 va rebre el premi Ciutat de Terrassa Agustí Bartra de poesia i el 2022 la Beca Barcelona Crea.

Amb les intervencions sonores ha viatjat, des de 1998, per diversos festivals i centres d'art nacionals i d'Europa, Argentina i Nova York. Des de 2006, ha fet recerques a les biblioteques Fondo Kati (Timbuctú, Mali) i Cheikhoul Khadim (Touba, Senegal) per al desenvolupament dels seus treballs escrits, sonors i visuals. El 2005 funda a Barcelona oozebap, associació dedicada al diàleg intercultural i a la difusió d'experiències i reflexions culturals, polítiques i espirituals de l'Àfrica i el món islàmic.

*Imatges: Fotogrames d'Una ciutat de pòsits